

УДК 658.003.12:338.242

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РІВНЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Нусінова Я.В., к.е.н.

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Ю.Бугая
Стаття присвячена дослідженню особливостей оцінки рівня корпоративного управління підприємств. Показано фактори, які формують рівень корпоративного управління. Розглянуто шляхи проведення порівнянної оцінки фінансових результатів діяльності підприємства на основі приведення до порівнянного виду операційного прибутку, прибутку до виплати відсотків та податків без урахування амортизації та чистого прибутку. Автором запропоновано врахувати можливості проведення порівнянності з точки зору стратегічного розвитку підприємств. Показано, що перспективи стратегічного розвитку підприємств промислових галузей, а отже і конкурентоспроможність, продуктивність праці, стабільна зайнятість та рівень оплати праці залежать від активності модернізації основних засобів підприємства. У статті оцінено стан процесів відтворення основних засобів на прикладі підприємств гірничодобувної промисловості: ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» та ПАТ «Шахтоуправління «Покровське» за 2003 – 2010 рр.

Ключові слова: корпоративне управління, корпоративні стандарти, прибуток, порівнянність.

The article is devoted to the research of the features of enterprises corporate governance. The factors that make the level of corporate governance are shown. The ways of comparable estimates of the company financial performance on the base of reduction to comparable type of operating profit, profit of pre- interest and pre-taxes excluding depreciation and net profit are considered. The author proposes to consider the possibility of comparability in terms of strategic business development. It is shown that the prospects of development of strategic industries enterprises, and hence competitiveness, productivity, stable employment and wages depend on the activity of the renovation of the company fixed assets. The article assesses the state of the reproduction processes of fixed assets on the example of the mining industry: PJSC «DTEK Mine Komsomolets of Donbas» and PJSC «Mine administration» Pokrovske» for 2003 - 2010 yy.

Keywords: corporate governance, corporate standards, revenue, comparability.

Актуальність проблеми. Одним із найважливіших проблемних

питань сучасної теорії та практики управління є оцінка рівня корпоративного управління підприємств, оскільки вона впливає як на фінансово-економічний стан підприємства, так і на його інвестиційну привабливість. Крім того, достовірна оцінка рівня корпоративного управління підприємства дозволяє зробити висновки щодо якості корпоративного управління суб'єкта господарювання. При цьому оцінка рівня корпоративного управління, як і будь-яка інша оцінка повинна базуватися на певних ключових факторах, виявлення яких не лише дозволить проводити її на більш якісному рівні, але й забезпечить формування стратегії розвитку підприємства в цілому. Водночас слід підкреслити, що рівень корпоративного управління визначається багатьма факторами, і тому для його адекватної оцінки необхідно виявити безпосередньо ті фактори, які спричиняють найбільший вплив. Зокрема, підприємства, які визначають стратегію свого розвитку і розраховують залучити додатковий капітал, в першу чергу, орієнтуються на стратегічних інвесторів, інтереси яких залежать від рівня інвестування, тому вони по-різному розглядають сукупність чинників, що впливають на інвестиційні рішення і, в свою чергу, формують рівень корпоративного управління.

Отже, на сьогоднішній день одним із найактуальніших напрямків досліджень є виявлення факторів, які формують корпоративне управління, з метою отримання дієвих важелів впливу на підвищення його рівня.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблемам оцінки рівня корпоративного управління присвячені численні дослідження. Зокрема теоретичні аспекти корпоративного управління та методики його оцінки розглядали так вітчизняні та зарубіжні вчені: В.А. Євтушенко, С.А. Румянцев, О.Є. Попов, О.В. Мороз, Н.П. Карачина, Т.М. Халімон, О.А. Сметанюк, О.В. Лазарчук, О.М. Вакульчик, В.С. Пономаренко, В.М. Гриньова, О.С. Поважний, О. Мендрул, М. Чечетов, Д.Ю. Ткаченко, Г.В. Назарова, І.Ю. Вереїтіна, Т.В. Момот, А.В. Бандурин, О.Д. Радигін, С.П. Кукура, О.В. Бухвалов, А.Н. Булатов, В.В. Балтаєв, Ю.Б. Вінслав, О.В. Бандурін, І.О. Храброва, П.Ю. Старюк, В.І. Полієнко, О. Рачинський та інші.

Аналіз літературних джерел показав, що рівень корпоративного управління поряд із фінансовими показниками впливає на формування ринкової вартості підприємства [3; 4; 5; 7]. Рівень корпоративного управління залежить від багатьох факторів, одним із яких є корпоративні

стандарти підприємства. Враховано, що на результати діяльності підприємства впливає рівень дотримання корпоративних стандартів підприємств. Тому при оцінці рівня корпоративного управління при визначенні прибутку підприємства доцільно враховувати корпоративні стандарти підприємства.

Вивчення та аналіз існуючих досліджень дозволив зробити висновок, що підходи до оцінки рівня корпоративного управління підприємств потребують подальшого дослідження, зокрема впливу рівня впровадження корпоративних стандартів підприємств.

Метою роботи є виявлення особливостей оцінки рівня корпоративного управління підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Враховано, що рівень розробки та застосування корпоративних стандартів на підприємствах значно відрізняється, і, відповідно, їх вплив на результати діяльності підприємства також неоднаковий. У зв'язку з цим доцільним є проведення порівняльної оцінки результатів діяльності різних підприємств.

Одним із підходів до проведення порівняльної оцінки фінансових результатів діяльності підприємства є приведення до порівнянного виду операційного прибутку, прибутку до виплати відсотків та податків без урахування амортизації та чистого прибутку шляхом корегування зазначених показників на сумарне відхилення фактичних витрат від їх базових значень за такими видами витрат, як оплата праці, утримання об'єктів соціально-культурного призначення та витрати на навчання. У роботах [3; 4] до зазначеної системи витрат, які мають соціальний напрямок, додаються витрати на охорону праці. На нашу думку, при проведенні порівняльної оцінки результатів діяльності підприємства доцільно врахувати можливість проведення порівняльності з точки зору стратегічного розвитку підприємств.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується активними процесами глобалізації, концентрації та укрупнення капіталу в умовах загострення світової конкуренції на ринках збуту та сировини, особливо в умовах фінансової кризи. Враховуючи позитивні прогнози, інвестори, купуючи акції підприємства, не завжди зважали на якість активу, але в

умовах фінансової кризи та її наслідків вимоги суттєво підвищились. Одним із важливих чинників, який впливає на прийняття рішень щодо придбання акцій будь-якого підприємства, є корпоративні стандарти підприємств. Саме тому для стратегічного інвестора важливим є проведення порівнянної оцінки результатів діяльності потенційних об'єктів інвестування не лише з позиції соціальних вимог, а також з урахуванням стратегічного-орієнтованого напрямку.

Перспективи стратегічного розвитку підприємств промислових галузей, зокрема гірничодобувної промисловості, а отже і конкурентоспроможність, продуктивність праці, стабільна зайнятість та рівень оплати праці в більшій мірі залежать від активності модернізації основних засобів підприємства. Саме тому, при ознайомленні стратегічного інвестора із об'єктами інвестування важливу роль відіграє стан основних засобів підприємств, адже необхідною умовою виробничого процесу є постійне відтворення фізично спрацьованих, технічно та морально застарілих основних засобів.

Розрізняється просте відтворення основних фондів та розширене, які відбуваються у безперервному процесі здійснення різних форм (ремонт, модернізації, технічного переозброєння, реконструкції тощо). При цьому необхідною передумовою нормального перебігу відтворювальних процесів виступає постійний облік ступеня спрацювання та амортизації основних фондів.

Оцінимо стан процесів відтворення основних засобів підприємств гірничодобувної промисловості, зокрема ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» та ПАТ «Шахтоуправління «Покровське», за період з 2003 по 2010 рр. шляхом визначення коефіцієнту зносу основних засобів, зокрема коефіцієнту зносу машин та обладнання, тобто активної частини основних засобів (табл. 1).

Як видно із наведеної табл. 1, середні значення коефіцієнт зносу основних засобів на досліджуваних підприємствах та коефіцієнту зносу активної частини основних засобів складає відповідно 50,87 % та 70,47 %. Результати аналізу свідчать про те, що досліджувані підприємства гірничодобувної промисловості функціонують в умовах технологічної зношеності, що негативно впливає на ефективність

діяльності підприємств.

Таблиця 1. Середнє значення коефіцієнтів зносу основних засобів та активної частини основних засобів підприємств гірничодобувної промисловості за 2003 – 2010 рр.

Назва підприємства	Первісна вартість активної частини основних засобів на 31.12.10	Питома вага активної частини основних засобів, %	Середнє значення коефіцієнту зносу основних засобів, %	Середнє значення коефіцієнту зносу активної частини основних засобів, %
ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу»	6230890	80,14	58,63	86,41
ПАТ «Шахтоуправління «Покровське»	3066432	75,80	43,10	54,52
Середнє значення			50,87	70,47

Важливою характеристикою стану основних засобів та відновлювальних процесів, пов'язаних із ними, є коефіцієнт оновлення, результати аналізу якого для досліджуваних підприємств гірничодобувної промисловості за період з 2003 по 2010 рр. наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Середні коефіцієнти оновлення активної частини основних засобів активної частини основних засобів підприємств гірничодобувної промисловості за період з 2003-2010 років

Назва підприємства	Коефіцієнт оновлення активної частини основних засобів, %
ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу»	4,15
ПАТ «Шахтоуправління «Покровське»	19,37
Середнє значення	10,52

Як видно із табл. 2, коефіцієнт оновлення активної частини основних засобів на досліджуваних підприємствах гірничодобувної промисловості в середньому складає 11,76 %. Враховуючи достатньо високий рівень зношеності активної частини основних засобів, слід акцентувати увагу на необхідності інтенсивного оновлення активної частини основних засобів як чинника підвищення ефективності виробництва підприємств гірничодобувної промисловості.

До основних факторів, що впливають на ефективність відтворювальних процесів, відноситься період функціонування основних засобів у

виробництві відповідно до їх первісного технологічного призначення, тобто строки служби (особливо активної частини основних засобів). Середній строк корисного використання активної частини основних засобів складає 13 років. Слід зазначити, що у світовій практиці даний показник для машин та обладнання складає 7-8 років. Зниження строків служби активної частини основних засобів сприятиме прискоренню їх оновлення, збільшенню техніко-економічного рівня, підвищенню продуктивності праці та зменшенню витрат на обслуговування. У той час як збільшення строків експлуатації активної частини основних засобів сприяє зниженню продуктивності та збільшенню ремонтно-експлуатаційних витрат.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать, що активна частина основних засобів досліджуваних підприємств гірничодобувної промисловості містить переважну більшість фізично спрацьованих та технічно застарілих його одиниць, це в першу чергу викликає необхідність прискорення та підвищення ефективності відтворення основних засобів.

У роботі [1] зазначено, що найбільш істотний вплив на економічно доцільний строк експлуатації устаткування справляють щорічний розмір амортизації та середньорічні ремонтні витрати, що уможлиблює практичне застосування методу оптимізації строків експлуатації шляхом мінімізації сумарної величини цих економічних показників з використанням графічного способу. Отже, строки служби активної частини основних засобів повинні бути оптимальними, враховуючи всі недоліки та переваги протягом всього періоду функціонування основних засобів.

На нашу думку, в систему показників для розрахунку базових значень витрат при проведенні порівнянної оцінки результатів діяльності досліджуваних підприємств гірничодобувної промисловості як потенційних об'єктів придбання стратегічним інвестором, необхідно включити витрати, пов'язані із перенесенням вартості та оновленням основних засобів, зокрема активної частини (S_{AOC}). До витрат, пов'язаних із перенесенням вартості та оновленням активної частини основних засобів, доцільно віднести витрати на оновлення активної частини основних засобів, а також витрати на ремонт активної частини основних засобів. Тому пропонуємо здійснювати оцінку з урахуванням зазначених витрат.

Відхилення амортизаційних відрахувань (ΔA_{AOC}) від базово-

го значення за витратами на оновлення активної частини основних засобів здійснюється шляхом добутку коефіцієнту, який визначається відношенням щорічної величини амортизаційних відрахувань до первісної вартості активної частини основних засобів, на відхилення фактичних витрат на оновлення активної частини основних засобів від базових ($\Delta S_{\text{оновл АОС}}$) [6]:

Наступною складовою витрат, пов'язаних із перенесенням вартості та оновленням активної частини основних засобів, є витрати на ремонт активної частини основних засобів ($S_{\text{рем АОС}}$).

Збереження споживчої вартості основних фондів забезпечується завдяки проведенню ефективної ремонтної політики підприємства. Згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» існують два різновиди заходів щодо поліпшення і ремонту основних засобів, зокрема заходи, пов'язані з поліпшенням основних засобів, що спричинюють збільшення майбутніх економічних вигод від використання такого об'єкта та заходи, спрямовані на підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання [8]. З метою проведення порівняної оцінки витрат на ремонт активної частини основних засобів враховуються ті, які спрямовані на підтримання їх в робочому стані, тобто витрати на проведення поточних ремонтів і технічного обслуговування активної частини основних засобів.

За витратами на ремонт активної частини основних засобів також необхідно розрахувати базові значення та визначити відхилення від фактичних значень. Для цього необхідно визначити норматив витрат на ремонт за формулою:

$$H_{\text{РЕМ}} = \frac{S_{\text{РЕМ АОС}}}{S_{\text{АОС}}} \quad (1)$$

де $H_{\text{РЕМ}}$ – норматив витрат на ремонт активної частини основних засобів;

$S_{\text{рем АОС}}$ – витрати на ремонт активної частини основних засобів;

$S_{\text{АОС}}$ – первісна вартість активної частини основних засобів.

Після встановлення базового нормативу витрат на ремонт активної частини основних засобів відхилення витрат на ремонт визначається за формулою.

$$\Delta S_{\text{рем АОС}} = S_{\text{АОС}} \times (H_{\text{РЕМфакт}} - H_{\text{РЕМбаз}}) \quad (2)$$

де $H_{\text{РЕМ баз}}$ – базовий норматив витрат на ремонт активної частини основних засобів

Для здійснення оновлення основних засобів необхідні інвестиційні ресурси, які мають певну вартість їх використання. Найбільш доцільно для оцінки вартості інвестицій використовувати середньозважену вартість капіталу (WACC), яка враховує різні джерела інвестиційних ресурсів. Окрім того, при оцінці вартості інвестицій на оновлення основних засобів необхідно враховувати подорожчання основних засобів. Це пов'язано з тим, що обсяг заміщення основних засобів перевищує обсяг вибуття на величину та різниця між ними збільшується зі зростанням строку служби та коефіцієнту подорожчання потужностей ($k_{\text{подорож}}$) [2].

Отже, вартість інвестицій на придбання та оновлення активної частини основних засобів (S_I) визначається за формулою:

$$S_I = S_{\text{АОС}} \times (k_{\text{зн баз}} - k_{\text{зн факт}}) \times k_{\text{подорож}} \times WACC \quad (3)$$

де $S_{\text{АОС}}$ – первісна вартість активної частини основних засобів;

$k_{\text{зн баз}}$ – базове значення коефіцієнту зносу активної частини основних засобів;

$k_{\text{зн факт}}$ – базове значення коефіцієнту зносу активної частини основних засобів;

$k_{\text{подорож}}$ – коефіцієнт подорожчання нових машин та обладнання порівняно із існуючими;

WACC – середньозважена вартість капіталу, %.

Висновки. Таким чином, аналіз необхідності забезпечення порівнянних умов результатів діяльності підприємств гірничодобувної промисловості при оцінці їх рівня корпоративного управління дозволив відокремити певні умови та напрямки, за якими здійснюється порівнянність, а саме соціальний напрямок та стратегічно-орієнтований напрямок. Напрямок подальших досліджень полягає в удосконаленні оцінки впливу вищенаведених напрямків на рівень основних економічних показників діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств: монографія [Бубенко П.Т., Тітяєв В.І., Димченко О.В. та ін.] / За заг. ред. Бубенка П.Т. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 257 с.
2. Гаевская Л. Н. Экономические аспекты развития железнодорожного транспорта Украины: Монография / Л. Н. Гаевская. – Ирпень: Академия ГНС Украины, 2001. – 129 с.
3. Лебідь І. О. Критичний аналіз підходів до оцінки корпоративного управління / І.О. Лебідь // Вчені записки Університету «КРОК». – 2011. – Вип. 28: у 2-ч т. Т.1 – С. 122 – 127.
4. Лебідь І. О. Адаптація методики рейтингування корпоративного управління з урахуванням національних особливостей / І.О. Лебідь // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. - № 1 (4). – С. 223 - 228.
5. Момот Т. В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління акціонерними товариствами: теорія, методологія і практика: дис. ... доктора екон. наук: 08.07.03 / Тетяна Валеріївна Момот. – Х., 2006. – 428 с.
6. Нусінова Я. В. Порівнянна оцінка економічних результатів діяльності підприємств / Я. В. Нусінова // Вісник КТУ. – 2007. – Вип. 16. – С. 248 – 251.
7. Старюк П. Ю. Корпоративное управление и стоимость компании: ситуация в России / П. Ю. Старюк, В. И. Полиенко // Управление компанией. – 2004. – №1. – С. 50–57.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000р. №92 (із змінами та доповненнями).